

Evaluating the Effectiveness of In-Service Training Courses for Culture and Art Teachers in Secondary Schools of Alborz Province Based on the CIPP Evaluation Model

Hamed Abbasi Kasani^{1*} , Narjes Moashef² , Maryam Sadollah³ , and Zahra Javadi Nia⁴

1. *Corresponding author*, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: h_abbasi@sbu.ac.ir
2. PhD Student in Higher Education Management, Department of Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran E-mail: n_mosahef@atu.ac.ir
3. Master Graduate of Human Resources Training and Development, Department of Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: Maryam.sadollah66@gmail.com
4. Master Graduate of Human Resources Training and Development, Department of Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. E-mail: javadinia58@gmail.com

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Received: 2024/05/28
Reviewed: 2025/01/17
Accepted: 2025/03/11
Published Online:
2025/04/21
Pages: 67-81

Keywords:
Effectiveness
In-service Training
Courses
Context Evaluation
Input Evaluation
Process Evaluation
Output Evaluation
CIPP Evaluation Model

Background and Objectives: Investment in human resource training is crucial for organizational growth and success. Training programs should be based on employees' actual needs and implemented through voluntary participation to achieve optimal effectiveness. Therefore, evaluating training programs is essential to ensure the attainment of desired objectives and enhance employee performance. The present study aimed to evaluate the effectiveness of in-service training courses for Culture and Art teachers in Alborz Province based on the CIPP evaluation model. **Methods:** This applied research employed a quantitative approach with a descriptive-survey method. The statistical population included all 77 secondary school Culture and Art teachers who participated in Alborz Province's in-service training courses during the 2022-2023 academic year. Using a census sampling method, 71 teachers participated in the study. Data were collected using a researcher-made questionnaire. Content validity was confirmed by expert judgment, and reliability was verified using Cronbach's alpha ($\alpha = 0.898$). Data analysis was performed through one-sample t-tests and Friedman test. **Findings:** The results indicated that the training courses were ineffective at the context, input, and output levels, demonstrating effectiveness only at the process level. Based on the mean ranks, improvement priorities were identified as follows: context, input, output, and process. **Conclusion:** The findings suggest that the courses generally lacked the necessary effectiveness and failed to achieve the expected objectives. Therefore, comprehensive scrutiny and corrective measures are required to enhance their quality.

Cite this Article: Abbasi Kasani, H., Mosahef, N., Sadollah, M., & Javadinia, Z. (2025). Evaluating the Effectiveness of In-Service Training Courses for Culture and Art Teachers in Secondary Schools of Alborz Province Based on the CIPP Evaluation Model. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 11(19), 67 -81. <https://doi.org/10.48310/itt.2025.16322.931>

© the authors

Publisher: Farhangian University

ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ (CIPP)

حامد عباسی کسانی^{۱*}، نرجس مصحف^۲، مریم سعداله^۳، و سیده زهرا جوادی نیا صومعه سرایی^۴

۱. نویسنده مسئول، دانش آموخته دکتری، علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه:

h_abbasi@sbu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری، مدیریت آموزش عالی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه:

n_mosahef@atu.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد آموزش و بهسازی منابع انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: Maryam.sadollah66@gmail.com

۴. کارشناسی ارشد آموزش و بهسازی منابع انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: javadinia58@gmail.com

چکیده

پیشینه و اهداف: پیشینه و اهداف: سرمایه‌گذاری در آموزش منابع انسانی، برای رشد و موفقیت سازمان‌ها بسیار مهم است. برنامه‌های آموزشی باید بر اساس نیازهای واقعی کارکنان و برای اثربخشی مطلوب داوطلبانه باشد. براین اساس، ارزیابی برنامه‌های آموزشی برای اطمینان از دستیابی به اهداف مورد نظر و بهبود عملکرد کارکنان، ضروری است. هدف پژوهش حاضر نیز ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده برای معلمان درس فرهنگ و هنر استان البرز بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ بود. **روش‌ها:** از نظر هدف، این پژوهش در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها نیز از نوع کمی است که در آن از روش پژوهشی توصیفی - پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش را معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه که در طی سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت استان البرز شرکت کرده بودند (به تعداد ۷۷ نفر)، تشکیل دادند که با استفاده از روش سرشماری، ۷۱ نفر از آن‌ها در این پژوهش شرکت کردند. ابزار گردآوری داده‌ها نیز پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود. جهت بررسی روایی پرسش‌نامه از نظرات متخصصان موضوعی استفاده شد و همچنین برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۸۹۸ شد. همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از روش آزمون t تک‌نمونه‌ای و آزمون فریدمن استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان داد که دوره‌های مذکور در سه سطح زمینه، درون‌داد، و برون‌داد اثربخش نبوده‌اند و فقط در سطح فرایند اثربخش بوده‌اند. همچنین باتوجه به میانگین رتبه‌های به‌دست‌آمده مشخص شد که دوره‌های آموزشی بایستی به ترتیب از حیث زمینه، درون‌داد، برون‌داد و فرایند در اولویت اقدام برای بهبود قرار بگیرند. **نتیجه‌گیری:** باتوجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که در مجموع دوره‌های مذکور اثربخشی لازم را نداشته‌اند و اهدافی که قبل از دوره انتظار می‌رفت، محقق نشده است؛ بنابراین باید از جنبه‌های مختلف مورد موشکافی قرار گیرد و اقدامات اصلاحی لازم صورت پذیرد.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۱

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۲/۰۱

شماره صفحات: ۶۷-۸۱

واژه‌های کلیدی:

اثربخشی
دوره‌های آموزش ضمن خدمت
ارزشیابی زمینه
ارزشیابی درون‌داد
ارزشیابی فرایند
ارزشیابی برون‌داد
الگوی ارزشیابی سیپ

استناد به این مقاله: عباسی کسانی، حامد، مصحف، نرجس، سعداله، مریم، و جوادی نیا، زهرا. (۱۴۰۴). ارزشیابی اثربخشی دوره‌های

آموزش ضمن خدمت معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ (CIPP). نظریه و

عمل در تربیت معلمان، ۱۱(۱۹)، ۶۷-۸۱. <https://doi.org/10.48310/itt.2025.16322.931>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

امروزه بیشتر از هر زمان دیگری آشکار است که رشد و توسعه سازمان‌ها و به تبع آن یک جامعه و یک کشور در گرو استفاده صحیح از نیروی انسانی است و منابع انسانی به عنوان دارایی‌های اساسی سازمان، منشأ هرگونه تحول و نوآوری هستند، لذا برای بقا و پیشرفت، سازمان‌ها نیازمند بهبود مستمر عملکرد خود هستند (Lauermann & König, 2016). نظام‌های آموزشی نیز به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار، به نیروی انسانی کمک می‌کنند تا به اهداف و آرمان‌های خود دست یابند؛ بنابراین، می‌توان آموزش و پرورش را به عنوان الگوی اصلی نهادها و مؤسسات جامعه در نظر گرفت (سرمدی و همکاران، ۱۳۸۹). این نهاد وظیفه دارد میراث فرهنگی را حفظ کرده، گسترش دهد و به نسل‌های بعد منتقل کند، به نیازهای اجتماعی و فردی پاسخ دهد، دانش و فناوری را توسعه بخشد و نیروی انسانی متخصص را برای جامعه فراهم کند؛ بنابراین سازمان آموزش و پرورش نیز مانند هر سازمان دیگری به موضوع آموزش اهمیت داده و تلاش می‌کند تا فرصت‌هایی برای رشد و توسعه اعضای خود فراهم نماید و حتی ممکن است نیاز به برگزاری دوره‌های آموزشی در این حوزه بیشتر احساس شود.

در سازمان آموزش و پرورش، معلمان به عنوان عاملان کلیدی نقش مهمی در موفقیت تغییرات آموزشی، جهت دستیابی به تغییرات مؤثر و موفقیت‌آمیز دارند که این امر نیاز به ارتقای مهارت‌های شغلی و افزایش دانش معلمان را نشان می‌دهد. یکی از روش‌های ارتقای معلمان، برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت است که برای بهبود و ارتقای مهارت‌ها و دانش شغلی آن‌ها طراحی شده است (Anwar et al., 2013). به عبارتی، آموزش‌های ضمن خدمت از متداول‌ترین و بهترین راهکارها برای به روزرسانی اطلاعات معلمان محسوب می‌شود. این آموزش‌ها که با هدف رشد حرفه‌ای معلمان برگزار می‌شوند، شامل فعالیت‌هایی هستند که به منظور بهبود دانش، مهارت‌ها، کارآمدی و سایر ویژگی‌های فرد به عنوان یک معلم، به صورت نظام‌مند طراحی و اجرا می‌گردند. هدف از این نوع آموزش‌ها، علاوه بر بهبود کارآمدی، کسب نگرش‌ها و هنجارهای مثبت در جهت حضور و پیگیری برنامه‌های ضمن خدمت است (Meke, 2013).

درس فرهنگ و هنر در دوره متوسطه یکی از مواد درسی مهم است که به آموزش مفاهیم و آموزه‌های مختلف در زمینه‌های هنری و فرهنگی می‌پردازد. این درس با هدف آشنایی دانش‌آموزان با میراث فرهنگی و هنری کشور، تقویت خلاقیت و نوآوری، و پرورش حس زیبایی‌شناسی در آن‌ها طراحی شده است. درس فرهنگ و هنر به عنوان بخشی از برنامه آموزشی مدارس، نقش مهمی در توسعه خلاقیت، تقویت هویت فرهنگی و ایجاد مهارت‌های هنری در دانش‌آموزان دارد. اما در بسیاری از موارد، کیفیت آموزش این درس به دلیل نبود امکانات کافی، روش‌های تدریس نامناسب، یا سطح پایین دانش حرفه‌ای مورد نیاز معلمان، به سطح مطلوب نمی‌رسد. معلم درس فرهنگ و هنر می‌تواند با استفاده از روش‌های فعال تدریس در کلاس، به خلق فضایی آزاد، تقویت حواس، پرورش استعدادها، پرورش خلاقیت و ظرفیت‌های نهفته هوش دانش‌آموزان کمک کند. دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های هنری می‌توانند به خودشناسی، جهان‌شناسی و شناخت خالق جهان بپردازند و حس زیبایی‌شناسی و فرصت‌های تصمیم‌گیری خود را توسعه دهند (رادپور و همکاران، ۱۳۹۱). در واقع، آموزش مباحث فرهنگ و هنر در دوره متوسطه باعث می‌شود تا کودکان ترغیب شوند توانایی‌های خود در زمینه‌های مرتبط با این درس را به کار گیرند که بدون شک در زندگی مفید خواهد بود. همچنین، بحث فرهنگ و هنر سهم مهمی در تقویت روابط فرزندان و والدین دارد و می‌تواند اثر مثبتی بر تجربه مشترک و ارتباطات آن‌ها داشته باشد (حسین‌پور و جلالی، ۱۳۹۸). به اعتقاد آیزنر (۲۰۰۲)، بهره‌گیری مناسب از هنرها دارای پیامدهای مهمی است که نه تنها بر تقویت جنبه‌های هیجانی و عاطفی، بلکه بر پرورش کارکردهای شناختی دانش‌آموزان نیز تأثیرگذار هستند. او معتقد است که دانش‌آموزان از طریق هنر به درک کیفیت‌ها و ظرفیت‌هایی می‌شوند که به آن‌ها توجه نکرده‌اند و قادر به به کارگیری شیوه‌هایی از تفکر می‌شوند که به دنیای هنرها تعلق دارند. باین وجود، در فضای حاکم بر نظام تربیتی موجود، فضایی برای به رسمیت شناختن هنر به عنوان یکی از ابعاد ناگسستنی حیات فکری، فرهنگی، اجتماعی بشر و در نتیجه، اصالت دادن و موضوعیت قائل شدن برای آموزش آن در چارچوب برنامه درسی نظام‌های رسمی تربیت، به آسانی

قابل دسترس نیست (نوری و فارسی، ۱۳۹۵) و امروزه شیوه آموزشی در مدارس بخصوص در زمینه فرهنگ و هنر نتوانسته مؤثر باشد (حسین پور و جلالی، ۱۳۹۸). علی‌رغم اهمیت برنامه‌های تدوین شده در سازمان آموزش و پرورش، زمانی ارائه برنامه‌ای منطقی است که محتوای آن در راستای نیازها، تبدیل نیازها به محتوای برنامه، اجرای مؤثر برنامه، بسترسازی لازم و استفاده از مقیاس مناسب برای ارزشیابی اثربخشی باشد، به‌طوری‌که همواره پرسش‌هایی همچون سهم برنامه در بهبود محصول یا خدمات تولید شده و کاستی‌ها و قوت‌های برنامه مطرح می‌شود (عبدالملکی و همکاران، ۱۳۹۷)؛ بنابراین در این راستا، مناسب‌ترین اقدام این است که اثربخشی دوره‌های آموزشی ضمن خدمت معلمان درس فرهنگ و هنر دوره متوسطه مورد بررسی قرار گیرد. زیرا با ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی می‌توان نقاط ضعف و قوت دوره‌های مورد نظر را شناسایی کرد و از طریق آن به بهبود کیفیت یادگیری معلمان و در نتیجه بهبود کیفیت آموزش‌ها در مدارس کمک کرد.

بسیاری از سازمان‌ها و بخصوص سازمان آموزش و پرورش ساعت‌های زیادی را به آموزش معلمان و کارکنان خود اختصاص می‌دهند درحالی‌که آن‌ها نمی‌دانند این آموزش‌ها را چگونه و کجا به کار گیرند؛ بدون تردید این آموزش‌ها از اثربخشی کافی برخوردار نخواهند بود (Baldwin et al., 2017)؛ بنابراین باتوجه به هزینه‌های بالای آموزش و بودجه زیادی که سازمان‌ها به این دوره‌ها اختصاص می‌دهند، لزوم ارزشیابی اثربخشی این دوره‌ها ضرورت پیدا می‌کند. ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی از یک سو باعث می‌شود که کارکنان سازمان دید بهتری نسبت به کیفیت و کمیت فعالیت‌های آموزشی پیدا کنند و از سوی دیگر برنامه‌ریزان و کادر آموزشی سازمان را در شناخت نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها یاری می‌دهد (خلیلی و همکاران، ۱۴۰۱). بدون شک دوره‌های آموزشی از لحاظ اثربخشی تفاوت‌های زیادی دارند و متأسفانه تعداد کمی از دوره‌های آموزش ضمن خدمت به طور جامع ارزیابی می‌شوند. ارزیابی دقیق از میزان اثربخشی دوره‌های آموزشی این امکان را می‌دهد که مشخص شود برنامه آموزشی طراحی شده تا چه حد به اهداف تعیین شده دست یافته و چه میزان نیاز به اصلاح دارد (نوئه^۱ و همکاران، ۱۴۰۰). برای ارزشیابی دوره‌های آموزشی از الگوهای مختلفی استفاده می‌شود، از جمله الگوی ارزشیابی هدف‌گرا تایلر، الگوی ارزشیابی لیدرمن، الگوی ارزشیابی فیلیس، الگوی ارزشیابی سیپ و ... (قهرمانی، ۱۳۸۸). الگوی سیپ از جمله الگوهای ارزشیابی است که با تأکید بر مشاهدات منظم، روایی درونی و بیرونی مدل مناسبی برای ارزشیابی برنامه‌های آموزشی است. به عقیده تورک^۲ ارزشیابی مبتنی بر مدل سیپ در برانگیختن نظام آموزشی به مطالعه فرصت‌ها و چالش‌ها و تلاش برای بهبود فرایندها نقش مؤثری دارد (عبدالملکی و همکاران، ۱۳۹۷). طراحان این الگو معتقدند که با استفاده از رویکرد سیستمی، ارزشیابی در چهار بعد: زمینه، درونداد، فرایند و برون‌داد انجام می‌شود و به تحلیل نظام هدف و تسهیل تصمیم‌گیری کمک می‌کند (بازرگان، ۱۳۹۹). نکته قابل توجه در ارزشیابی هر مؤسسه یا برنامه این است که ارزیاب الزامی به استفاده از همه چهار نوع ارزشیابی ندارد و باید متناسب با نیاز هر برنامه، مشخص کند کدام مراحل نیاز به ارزیابی دارند. ممکن است تمامی مراحل یک برنامه آموزشی نیازمند ارزیابی باشند که در این صورت، همه چهار نوع ارزشیابی اجرا می‌شود. گاهی نیز ممکن است تنها یک یا چند بخش از برنامه به ارزشیابی نیاز داشته باشد که در این صورت فقط آن بخش‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرند.

در مجموع می‌توان گفت که دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان ابزاری مهم برای بهبود توانمندی‌های تدریسی آنان است، اما ارزیابی اثرگذاری این دوره‌ها به طور علمی و نظام‌مند مورد غفلت قرار گرفته است؛ بنابراین، دغدغه اصلی این پژوهش، ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ برای بهبود کیفیت درس مربوطه است.

1. Noe

2. Turk

پیشینه پژوهش

ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی ضمن خدمت به مدیران سازمان این امکان را می‌دهد که تصویری واضح‌تر از کیفیت فعالیت‌های آموزشی به دست آورند. همچنین، برنامه‌ریزان و کادر آموزشی را قادر می‌سازد تا از نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها مطلع شوند و به‌این‌ترتیب به بهبود اثربخشی فعالیت‌های آموزشی نیروی انسانی کمک کنند. این نوع آموزش عمدتاً بر سه محور اساسی شامل توسعه دانش، بهبود مهارت‌ها و ایجاد یا تغییر نگرش‌ها متمرکز است (فتیحی و اجارگاه و دیبا و اجاری، ۱۳۹۵). یکی از مدل‌های مشهور ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی، مدل سیپ است. این مدل توسط استافل‌بیم و همکارانش در اواخر دهه ۱۹۶۰ ایجاد شد و به‌عنوان یکی از جامع‌ترین الگوها شناخته می‌شود. مدل سیپ به مفاهیمی مرتبط است که ریشه در اهداف، آزمون‌ها و طرح‌های تجربی دارند و شامل چهار بعد اصلی: زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد است. این ابعاد به‌عنوان عوامل ارزیابی کیفیت دوره‌های آموزشی در نظر گرفته می‌شوند و برای هر بعد، چندین مؤلفه و برای هر مؤلفه، تعدادی شاخص تعیین شده است. استافل‌بیم الگوی ارزشیابی سیپ را یک فرایند چرخشی می‌داند که بر فرایند تأکید دارد نه فقط بر محصول یا نتایج. به‌عبارت‌دیگر، هدف اصلی ارزشیابی در این مدل، بهبود و اصلاح برنامه‌هاست نه صرفاً اثبات عملکرد آن‌ها. برای دستیابی به این هدف، ارتباط متقابل بین مجریان ارزشیابی و تصمیم‌گیرندگان تشویق می‌شود. در الگوی سیپ، هر یک از چهار عنصر کلیدی با یک نوع خاص از ارزشیابی مورد بررسی قرار می‌گیرد (تارین و همکاران، ۱۳۹۶). چهار عنصر ارزشیابی عبارتند از:

۱) ارزشیابی زمینه: این مرحله به شناسایی نیازها و مسائل مرتبط با حوزه مورد نظر برای تصمیم‌گیری در مورد اهداف برنامه می‌پردازد. در این ارزشیابی، نیازهای آموزشی شناسایی و اولویت‌بندی می‌شوند. مسائل اساسی و اهداف برنامه درسی از طریق مصاحبه، ارزیابی عملکردها و مشاهده فرایند آموزش مشخص می‌گردند و این فعالیت‌ها به تدوین و اولویت‌بندی اهداف برنامه منجر می‌شود. ارزشیابی زمینه شرایط لازم برای طراحی برنامه و ارزیابی برون‌دادها را فراهم کرده و به مسئولیت‌پذیری در مورد برنامه درسی نیز کمک می‌کند.

۲) ارزشیابی درون‌داد: در این مرحله، تمام عوامل مؤثر در دستیابی به اهداف برنامه، از جمله راهبردهای آموزشی، تأمین منابع مالی، امکانات آموزشی، آموزش نیروی انسانی و زمان‌بندی اجرای برنامه بررسی می‌شود. نتیجه این ارزشیابی، انتخاب یک برنامه از میان برنامه‌های موجود، تطبیق برنامه‌های موجود با برنامه جدید، یا طراحی یک برنامه جدید و تعیین نحوه اجرای آن خواهد بود. ارزشیابی درون‌داد به ارزیابی اجرای برنامه در عمل و مسئولیت‌پذیری کمک می‌کند.

۳) ارزشیابی فرایند: این ارزشیابی به بررسی چگونگی اجرای برنامه در عمل می‌پردازد. از طریق مشاهده مستقیم و دقیق، اجرای برنامه از زوایای مختلف شناسایی و با آنچه در برنامه پیش‌بینی شده، مقایسه می‌شود. میزان تطابق اجرا با برنامه مشخص می‌کند که هرگونه انحراف، ضعف یا نارسایی وجود دارد یا خیر. نتیجه ارزشیابی فرایند، درک چگونگی اجرای برنامه در دنیای واقعی و شناسایی موفقیت‌ها و عدم موفقیت‌های آن خواهد بود. این شناخت می‌تواند به اصلاح برنامه، رفع کمبودها و افزایش شانس موفقیت کمک کند و در تصمیم‌گیری‌های مربوط به روند اجرای برنامه نیز مؤثر است.

۴) ارزشیابی برون‌داد: در این مرحله، نتایج حاصل از اجرای برنامه سنجیده می‌شود. از آزمون‌های شناختی برنامه‌محور برای ارزیابی موفقیت برنامه در دستیابی به اهداف تعیین شده استفاده می‌شود و همچنین از پرسش‌نامه‌ها و مصاحبه‌ها برای جمع‌آوری اطلاعات از مدیران، دانش‌آموزان، والدین و دیگر دست‌اندرکاران در مورد موفقیت برنامه و اثرات جانبی مثبت و منفی آن بهره گرفته می‌شود. نتیجه ارزشیابی برون‌داد، شناخت نتایج به‌دست‌آمده و ارائه اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری درباره برنامه اجرا شده (ادامه، اصلاح و بازسازی برنامه یا توقف آن) خواهد بود. همچنین، نتایج این مرحله می‌تواند در زمینه مسئولیت‌پذیری نیز مورد استفاده قرار گیرد.

نتایج پژوهش‌های متعدد در این زمینه نشان‌دهنده اهمیت ارزشیابی اثربخشی دوره‌های ضمن خدمت از جنبه‌های

مختلف است. در ادامه به نتایج پژوهش‌های اجرا شده مرتبط با هدف این پژوهش، اشاره می‌شود.

جدول ۱. پژوهش‌های انجام شده مرتبط با پژوهش حاضر

ردیف	پژوهشگر/پژوهشگران	سال	عنوان	نتایج
۱	Erdogan & Mede	۲۰۲۱	ارزیابی یک برنامه مقدماتی انگلیسی با استفاده از مدل سیپ و بررسی باورهای انگیزشی برای یادگیری	یافته‌های مطالعه نشان داد که اگرچه شرکت‌کنندگان از مواد ارزشیابی و روش‌های تدریس راضی بودند، اما نیاز به توسعه مهارت‌های گفتاری و شنیداری وجود داشت. علاوه بر این، در میان باورهای انگیزشی دانش‌آموزان، باورهای کنترلی، ارزش تکلیف و جهت‌گیری هدف درونی برای دانش‌آموزان بسیار مهم است. در نهایت، از ادراکات دانش‌آموزان و مربیان به گزارش برخی از نقاط قوت و ضعف در برنامه پرداخته شد.
۲	شهبازی	۱۴۰۰	ارزیابی دوره آموزشی مهارتی یک ساله دانشگاه فرهنگیان	به این نتیجه رسید که اندکی تفاوت بین نظرات در بعد ورودی و درون‌داد به‌ویژه در زمینه انطباق محتوا و اهداف که برخی از افراد دارند وجود دارد. در قسمت فرایند اجرا، کارآموزان موانع اصلی کاهش بهره‌وری و بهبود دوره را ذکر کردند. وی به عدم تناسب محتوای آموزشی با نیازهای مهارت‌آموز، ضعف در روش‌های تدریس، برخورد نامناسب با کارکنان اشاره کرد. در زمینه خروجی و برون‌داد دوره نیز بین نظرات اساتید و دانشجویان وجوه اشتراکی وجود داشت که به سودمندی درس و دستاوردهای دوره اشاره می‌کند.
۳	موسوی، نارنجی ثانی و میرکمالی	۱۳۹۸	ارزیابی اثربخشی آموزش‌های توسعه حرفه‌ای در عملکرد شغلی بر اساس سیپ	یافته‌های تحقیق نشان داد که آموزش توسعه حرفه‌ای در چهار مؤلفه ارزشیابی زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد بر عملکرد شغلی اساتید و کارکنان دانشگاه فرهنگیان مؤثر است.
۴	سودانی	۱۳۹۸	ارزیابی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس متوسطه اهواز بر اساس مدل ارزیابی سیپ	تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق نشان داد که از بین ۲۳ عامل مورد بررسی، ۲۱ عامل در سطح «مطلوب» و ۲ عامل دیگر در سطح «نسبتاً مطلوب» ارزیابی شده و ارزیابی کلی طرح نیز در سطح «مطلوب» برآورد شده است.
۵	خاکسار	۱۳۹۷	تحلیل دوره‌های آموزش مدرس زبان انگلیسی بر اساس مدل سیپ در آموزشگاه‌های زبان ایران در آکادمی سفیر	یافته‌ها نشان داد که در مورد اهداف کلی برنامه در بین شرکت‌کنندگان یک اتفاق نظر عمومی وجود دارد. برنامه اجرا شده توسط این شرکت‌کنندگان بسیار مثبت ارزیابی شد، اگرچه یک گروه مهم از آنها یعنی مربیان نگاهی انتقادی نسبت به برنامه‌های دیگر داشته و نیاز به برخی از اصلاحات در مورد وضع موجود و نحوه تحویل آن به گیرندگان خود، احساس می‌کرد. به طور خاص آنها نیاز به اختصاص زمان بیشتری به شیوه‌های تدریس، داشتن دانش‌آموزان واقعی در کلاس، تمرکز بیشتر بر مدیریت کلاس و اجرای یک دوره بعد از آموزش داشتند. سرانجام باتوجه به این نتایج، نقاط ضعف و قوت در رابطه با بهبود برنامه مورد بحث قرار گرفت.
۶	Aziz, Mahmood, & Rehman	۲۰۱۸	اجرای مدل سیپ برای	به این نتیجه رسیدند در گروهی از مدارس بهزیستی که

ردیف	پژوهشگر/پژوهشگران	سال	عنوان	نتایج
			ارزیابی کیفیت در مدرسه سطح: مطالعه موردی	با استفاده از ابزارهای مختلف مانند فناوری پیشرفته، ارتباطات مؤثر، دوره‌های آموزشی مرتبط و همچنین راهبردهای تدریس و یادگیری با محوریت آموزش باکیفیت، بیشتر بر روی کار نظری و یادگیری غیرمستقیم تمرکز می‌کنند که بر دانش‌آموزان فشار وارد می‌کند و بر توانایی‌های فکری آنها، تأثیر منفی می‌گذارد. علاوه بر این، کمبود فضای مناسب، و محیط مؤثر در مدارس وجود داشت که در ساختمان‌های اجاره‌ای قرار گرفتند.
۷	Thurab	۲۰۱۹	ارزیابی یک دوره ترکیبی توسعه هیئت علمی با استفاده از چارچوب سیپ	یافته‌ها نشان می‌دهد که اجرای یادگیری ترکیبی بهبود یافته است و در اساتیدی که دوره را تکمیل می‌کنند، سطح اعتماد به نفس در استفاده از فناوری برای آموزش و مهارت‌های افزایش یافته در ارائه دوره ترکیبی را افزایش داده‌اند. باین حال، نیاز به ارائه پشتیبانی مداوم و فرصت‌های بیشتر برای تجربه عملی وجود دارد.
۸	Akpur, Alci, & Karatas	۲۰۱۶	ارزیابی برنامه درسی مقدماتی انگلیسی کلاس‌های دانشگاه فنی یلدیز با استفاده از مدل سیپ	یافته‌ها حاکی از آن است که با وجود اینکه معلمان و دانش‌آموزان دلهره‌هایی در چند مورد مانند تعادل بین مهارت‌ها، کمبود مواد سمعی و بصری، عدم کسب عادت مطالعه به صورت گروهی دارند، نسبت به دانش زبان انگلیسی در زمینه‌های مختلف و برنامه درسی عموماً ایده‌های مثبتی دارند. همچنین از پاسخ‌ها مشخص شده است که به جز عامل زمینه در برنامه آموزشی، تفاوت قابل توجهی بین نظرات معلمان و دانش‌آموزان در مورد دیگر عوامل برنامه آموزشی وجود ندارد.
۹	منصوری کاسوایی و شریعتمداری	۱۳۹۵	ارزیابی رضایت کارکنان از دوره‌های آموزشی ضمن خدمت بر اساس مدل سیپ (مطالعه موردی گروه شرکت‌های توریو کمپرسور نفت)	نتایج بیان می‌دارد که با بررسی کیفیت دوره‌های آموزشی ضمن خدمت در چهار بعد مدل ارزیابی سیپ، کیفیت دوره‌های آموزشی ضمن خدمت از نظر زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد توانسته رضایت شرکت‌کنندگان را جلب کند.

باتوجه به مسائل مذکور، پژوهشگر درصدد است تا با تحقیق پیش رو به این مسئله پاسخ دهد که:

۱. آیا عامل زمینه بر اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده تأثیرگذار بوده است؟
۲. آیا عامل درون‌داد بر اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده تأثیرگذار بوده است؟
۳. آیا عامل فرایند بر اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده تأثیرگذار بوده است؟
۴. آیا عامل برون‌داد بر اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده تأثیرگذار بوده است؟
۵. آیا مجموع کل عوامل (زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد) بر اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده تأثیرگذار بوده‌اند؟

روش

پژوهش حاضر به دنبال استفاده از دانش نظری و گسترش دانش عملی به طور خاص در زمینه ارزیابی اثربخشی آموزش

است، بنابراین در زیر تحقیقات کاربردی دسته‌بندی می‌شود. بر مبنای نحوه گردآوری داده‌ها، رویکرد پژوهش حاضر کمی است که در آن از روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شده است. هدف اصلی پژوهشگر در تحقیقات توصیفی، ارائه توصیفی عینی، واقعی و منظم از ویژگی‌های یک موقعیت یا موضوع مشخص است. به بیان دیگر، در این نوع پژوهش‌ها، پژوهشگر تلاش می‌کند «واقعیت‌های موجود» را بدون هیچ‌گونه دخالت یا تفسیر ذهنی به تصویر بکشد و نتایج عینی از موقعیت مورد نظر استخراج کند (اسماعیلی و بیابانگرد، ۱۳۸۸). تحقیق پیمایشی نیز که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، روشی است برای به دست آوردن اطلاعاتی در باره دیدگاه‌ها، باورها، نظرات، رفتارها، انگیزه‌ها یا مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه این روش آماری است که از راه انجام تحقیق و پژوهش علمی میسر می‌شود.

جامعه آماری پژوهش را معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز که در طی سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت شرکت کرده بودند (به تعداد ۷۷ نفر)، تشکیل دادند که با استفاده از روش سرشماری ۷۱ نفر از آن‌ها در این پژوهش شرکت کردند. ابزار گردآوری اطلاعات نیز، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که برای سنجش و ارزیابی اثربخشی آموزش‌های کوتاه‌مدت (ضمن خدمت) بر اساس الگوی سیپ طراحی شده بود. پرسش‌نامه شامل ۳۹ گویه و مبتنی بر مقیاس درجه‌بندی لیکرت بود که ۱۲ گویه مربوط به سطح زمینه، ۸ گویه مربوط به سطح درون‌داد، ۸ گویه مربوط به سطح فرآیند و ۱۱ گویه مربوط به سطح برون‌داد بود. جهت بررسی روایی پرسش‌نامه از نظرات متخصصان موضوعی استفاده شد و همچنین برای بررسی پایایی آن از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در آن پرسش‌نامه بین ۳۰ نفر از اعضای جامعه آماری توزیع شد و داده‌های آن مورد تحلیل قرار گرفت. آلفای کرونباخ پرسش‌نامه پژوهش ۰/۸۹۸ به دست آمد که در جدول شماره (۲) نیز ارائه شده است. این نتایج نشان می‌دهد که پرسش‌نامه اثربخشی دوره‌های آموزشی و مؤلفه‌های مربوط به آن (زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد) باتوجه به معیار ۰/۷، قابل قبول برآورد شده است.

جدول ۲. تحلیل نتایج با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بر روی متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش

متغیرها و مؤلفه‌ها	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی (بر اساس الگوی سیپ)	۳۹	۰/۸۹۸
زمینه	۱۲	۰/۷۴
درون‌داد	۸	۰/۹۲
فرآیند	۸	۰/۷۷
برون‌داد	۱۱	۰/۸۸

همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. آزمون t تک نمونه‌ای روش پارامتریک و یکی از انواع آزمون میانگین جامعه است. برای آزمون فرض پیرامون میانگین یک جامعه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده می‌شود. در بیشتر پژوهش‌هایی که با مقیاس لیکرت انجام می‌شوند جهت بررسی فرضیه‌های پژوهش و تحلیل سؤالات تخصصی مربوط به آنها از این آزمون استفاده می‌شود.

یافته‌ها

در این بخش از پژوهش، نتایج حاصل از بررسی سؤالات پژوهش با استفاده از آزمون‌های آمار استنباطی ارائه شده است. پیش از هر چیز، لازم بود آزمون آماری مناسبی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها انتخاب شود. یکی از پیش شرط‌های اساسی برای انتخاب آزمون‌های آماری پارامتریک، نرمال بودن توزیع داده‌ها بر اساس متغیر مورد بررسی است. در این راستا، ابتدا به منظور بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف تک نمونه‌ای استفاده شد. در آزمون کلموگروف - اسمیرنوف تک نمونه‌ای، فرض صفر بیانگر نرمال بودن توزیع داده‌ها و فرض مقابل بیانگر غیر

نرمال بودن آن است. بر اساس نتایج جدول شماره (۳)، مقادیر سطح معناداری ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی برای تمامی نمونه‌های پژوهش بزرگ‌تر از ۰,۰۵ بود؛ بنابراین، فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها تأیید و فرض مقابل مبنی بر غیر نرمال بودن توزیع داده‌ها رد می‌شود. باتوجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها، در تحلیل‌های بعدی از آزمون‌های پارامتریک استفاده خواهد شد.

جدول ۳. یافته‌های آزمون کلموگروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

اثربخشی دوره‌ها (سیپ)		
تعداد	۷۱	
میانگین	۲/۸۲۵۱	
پارامترهای نرمال	انحراف معیار	۰/۷۶۶۴۸
مقادیر کلموگروف - اسمیرنوف		۰/۰۷۸
سطح معناداری (دو دامنه)		۰/۲۰۰

آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث زمینه اثربخش بوده است؟

برای بررسی وضعیت اثربخشی دوره‌های آموزشی از حیث زمینه، از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول (۴) استفاده شده است.

جدول ۴. یافته‌های آزمون t تک نمونه‌ای درباره اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده از نظر زمینه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
زمینه	۷۱	۲/۶۷۶۹	۰/۴۶۸۳۹	-۵/۸۱۲	۷۰	۰/۰۰۰

باتوجه به نتایج جدول شماره (۴)، میانگین اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر زمینه (۲/۶۸) و میانگین مورد انتظار (نظری) همچنین برابر با ۳ بود. مقدار t برابر (۵/۸۱-) و سطح معناداری حاصل نیز ۰/۰۰ گزارش شد. باتوجه به اینکه مقدار t در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود و از آن‌جا که میانگین تجربی کوچکتر از میانگین نظری بود، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر زمینه در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. به عبارت دیگر دوره‌های برگزار شده از نظر زمینه اثربخش نیستند.

آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث درون‌داد اثربخش بوده است؟

برای بررسی وضعیت اثربخشی دوره‌های آموزشی از حیث درون‌داد، از آزمون تی تک نمونه‌ای به شرح جدول شماره (۵) استفاده شده است.

جدول ۵. یافته‌های آزمون t تک نمونه‌ای درباره اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده از نظر درون‌داد

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
درون‌داد	۷۱	۲/۷۶۲۳	۰/۷۳۸۰۵	-۲/۷۱۴	۷۰	۰/۰۰۸

بر اساس نتایج جدول شماره (۵)، میانگین اثربخشی دوره‌های برگزار شده از حیث درون‌داد (۲/۷۶) و میانگین مورد انتظار (نظری) همچنین برابر با ۳ بود. مقدار t برابر (۲/۷۱-) و نیز سطح معناداری حاصل ۰/۰۰ گزارش شد. باتوجه به اینکه مقدار t در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود و از آن‌جا که میانگین تجربی کوچکتر از میانگین نظری بود، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر درون‌داد در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. به عبارت دیگر دوره‌های برگزار شده از حیث درون‌داد اثربخش نیستند.

آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث فرایند اثربخش بوده است؟

برای بررسی وضعیت اثربخشی دوره‌های آموزشی از حیث فرایند، از آزمون تی‌تک نمونه‌ای به شرح جدول شماره (۶) استفاده شده است.

جدول ۶. یافته‌های آزمون t تک‌نمونه‌ای درباره اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده از نظر فرایند

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
فرایند	۷۱	۳/۱۶۲۰	۰/۵۳۶۳۵	۲/۵۴۵	۷۰	۰/۰۱۳

باتوجه به نتایج جدول شماره (۶)، میانگین اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر فرایند (۳/۱۶) و میانگین مورد انتظار (نظری) همچنین برابر با ۳ بود. مقدار t نیز (۲/۵۴) بود و سطح معناداری حاصل ۰/۰۱ گزارش شد. باتوجه به اینکه مقدار t در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود و از آن‌جا که میانگین تجربی بزرگتر از میانگین نظری بود، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر فرایند در وضعیت مطلوبی قرار دارد. به عبارت دیگر، دوره‌های برگزار شده از نظر فرایند از اثربخشی لازم برخوردار هستند.

آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث برون‌داد اثربخش بوده است؟

برای بررسی وضعیت اثربخشی دوره‌های آموزشی از حیث برون‌داد، از آزمون تی‌تک نمونه‌ای به شرح جدول شماره (۷) استفاده شده است.

جدول ۷. یافته‌های آزمون t تک‌نمونه‌ای درباره اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده از نظر برون‌داد

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
برون‌داد	۷۱	۲/۹۵۵۲	۰/۷۱۷۲۲	-۰/۵۲۶	۷۰	۰/۶۰۰

بر اساس نتایج جدول شماره (۷)، میانگین اثربخشی دوره‌های برگزار شده از نظر فرایند (۲/۹۵) و میانگین مورد انتظار (نظری) برابر با ۳ بود. مقدار t برابر با (-۰/۵۲) بود و سطح معناداری حاصل نیز ۰/۶ گزارش شد. از آن‌جا که میانگین تجربی کوچکتر از میانگین نظری بود، اما باتوجه به اینکه مقدار t در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار نبود، نمی‌توان نتیجه گرفت که اثربخشی دوره‌های برگزار شده از حیث برون‌داد در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. نتایج به دست آمده در سطح اطمینان ۰/۹۵ قابل تعمیم به جامعه آماری نیست.

آیا دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث کل عوامل (زمینه، درونداد، فرایند و برون‌داد) اثربخش بوده است؟

برای پاسخ به سؤال اصلی پژوهش مبنی بر این که دوره‌های آموزشی برگزار شده بر مبنای الگوی سیب اثربخش بوده است؟ از آزمون تی‌تک نمونه استفاده شده است. به عبارت دیگر سطح اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده بر اساس الگوی سیب از آزمون t تک‌نمونه‌ای به شرح جدول شماره (۸) استفاده شده است.

جدول ۸. یافته‌های آزمون t تک‌نمونه‌ای درباره اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده بر اساس مدل سیب

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
اثربخشی کل دوره‌های برگزار شده	۷۱	۲/۸۷۱۸	۰/۴۳۳۱۲	-۲/۴۹۳	۷۰	۰/۰۱۵

نتایج جدول شماره (۸) نشان داد که میانگین اثربخشی دوره‌های برگزار شده بر اساس الگوی سیب (۲/۸۷) و میانگین مورد انتظار (نظری) برابر با ۳ بود. مقدار t برابر با (-۲/۴۹) بود و سطح معناداری ۰/۰۱ گزارش شد. باتوجه به اینکه مقدار t در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنادار بود و میانگین تجربی کوچکتر از میانگین نظری بود، بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود

که اثربخشی دوره‌های برگزار شده بر اساس الگوی سیپ در وضعیت نامطلوبی قرار داد. به عبارت دیگر دوره‌های آموزشی برگزار شده اثربخش نیستند.

در ادامه به منظور اولویت‌بندی اثربخشی دوره‌های برگزار شده از حیث چهار بعد (زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد) از آزمون اولویت‌بندی فریدمن استفاده شده است. نتایج آزمون اولویت‌بندی در جدول (۹) ارائه شده است.

جدول ۹. نتایج آزمون فریدمن پیرامون اثربخشی دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث چهار بعد (زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد)

متغیر	میانگین رتبه	اولویت برای بهبود	مجدور کای	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
زمینه	۱/۸۰	اول	۴۸/۵۹۰	۳	۰/۰۰
درون‌داد	۲/۲۸	دوم			
برون‌داد	۲/۶۶	سوم			
فرآیند	۳/۲۵	چهارم			

نتایج نشان داد که مقدار آماره مجذور کای (۴۸,۶) در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود؛ بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که می‌توان یک اولویت‌بندی بین اثربخشی دوره‌های برگزار شده از حیث زمینه، درون‌داد، فرآیند و برون‌داد قائل شد. بر اساس نتایج به دست آمده فرآیند بیشترین میانگین رتبه و زمینه کمترین میانگین رتبه را به خود اختصاص داده است؛ بنابراین می‌توان گفت دوره‌های آموزشی برگزار شده از حیث فرآیند نسبت به زمینه درون‌داد و برون‌داد از اثربخشی بیشتری برخوردار است. همچنین با توجه به میانگین رتبه‌های به دست آمده دوره‌های آموزشی بایستی به ترتیب از حیث زمینه، درون‌داد، برون‌داد و فرآیند در اولویت اقدام برای بهبود قرار بگیرند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش این گونه می‌توان نتیجه گرفت که سودمندی آموزش‌ها در گرو پایش مستمر و ارزیابی اثربخشی آن‌ها با هدف دستیابی به اطلاعات موثق برای تصمیم‌گیری‌های بعدی است. این پژوهش نشان داد که دوره‌های آموزشی برای معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز در کل در وضعیت نامطلوبی قرار داشت و فقط در بُعد فرآیند دارای مطلوبیت و اثربخشی بود و در سایر ابعاد اثربخش نبوده است. بر اساس مدل ارزشیابی سیپ، بُعد فرآیندی به چگونگی اجرا و مدیریت دوره‌های آموزشی اشاره دارد. در واقع، در این بُعد کوشش می‌شود تا پاسخ پرسش‌هایی نظیر اینکه آیا برنامه‌ها به خوبی در حال پیاده شدن هستند؟ چه عواملی بر سر راه موفقیت آن قرار دارد؟ و چه تغییراتی ضروری هستند؟ ارائه شود و پاسخ این پرسش‌ها به کنترل و هدایت شیوه‌های اجرایی کمک می‌کند (سیف، ۱۴۰۲). در واقع تمرکز بر این بُعد (مانند روش‌های تدریس فعال، بازخورد مستمر، و مشارکت معلمان) منجر به بهبود کیفیت اجرای محتوا در کلاس‌های درس می‌شود. این نتیجه با یافته‌های و ایزدپناه و همکاران (۱۳۹۸) همسو است که تأکید می‌کنند طراحی فرایندهای آموزشی مبتنی بر یادگیری تجربی و تعامل دوسویه، نقش کلیدی در انتقال دانش به محیط واقعی دارد. با این حال، فضا برای بهبود، به ویژه در زمینه و ابعاد ورودی، برای افزایش اثربخشی کلی آموزش وجود دارد.

بُعد زمینه در مدل سیپ نیز با هدف فراهم آوردن یک زمینه منطقی برای تعیین هدف‌های آموزشی ارزشیابی می‌شود و به توصیف شرایط و موقعیت مطلوب و نیز شرایط و موقعیت واقعی محیط می‌پردازد و نیازهای برآورد نشده و امکانات بلااستفاده را معین می‌کند و مشکلات مربوطه را مشخص می‌نماید. به عبارت دیگر این نوع ارزشیابی به سنجش نیازها و وسایل موجود، فرصت‌ها و امکانات می‌پردازد (بازرگان، ۱۳۹۹). یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده عدم مطلوبیت دوره‌های آموزشی مذکور در این زمینه بود و این بیانگر وجود ضعف‌ها یا کاستی‌هایی در محیط، شرایط و نیازسنجی اولیه این دوره‌هاست؛ بنابراین برای ارتقای کیفیت این دوره‌ها، لازم است نیازسنجی دقیق‌تر، تطبیق بهتر اهداف با شرایط محیطی

و توجه به امکانات و محدودیت‌های واقعی محیط آموزشی در اولویت قرار گیرد تا سایر ابعاد برنامه نیز بتوانند به طور مؤثر عمل کنند. همچنین، طبق یافته‌های پژوهش، بُعد درونداد دوره‌های آموزشی معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز اثربخش نبوده‌اند و در وضعیت نامطلوبی نیز قرار دارند. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت که هدف از ارزشیابی درونداد کمک به تدوین برنامه‌ای است که برای ایجاد تغییرات آموزشی و دستیابی به اهداف تعیین شده در مرحله ارزشیابی زمینه طراحی می‌شود. این نوع ارزشیابی به منظور مشخص کردن و سنجش قابلیت‌های موجود، راهبرد برنامه‌های ممکن جهت تحقق هدف‌ها، روش‌های مورد نظر برای اجرای راهبردها، تشکیلات و روش‌ها و ... از جمله بودجه و زمان لازم انجام می‌شود (Warju, 2016). در واقع بُعد درونداد به منابع، امکانات، نیروی انسانی، تجهیزات و سایر ورودی‌های لازم برای اجرای برنامه آموزشی اشاره دارد. عدم اثربخشی در این بُعد نشان‌دهنده کمبودها یا ناکارآمدی‌هایی در تأمین منابع مورد نیاز، کیفیت محتوای آموزشی، مهارت و تخصص مدرسین، و فراهم بودن زیرساخت‌های لازم برای آموزش است. در نهایت، بُعد چهارم الگوی سیپ مربوط به ارزشیابی برون داد است و همچنین که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، دوره‌های آموزشی موردنظر در وضعیت نامطلوبی قرار داشته و این بُعد اثربخش نبوده است. در این مرحله معلوم می‌شود که نتایج به دست آمده چه هستند و نتایج حاصل با هدف‌های برنامه مقایسه می‌شوند و رابطه بین انتظارات و نتایج واقعی مشخص می‌شوند (Hendra Divayana & Sanjaya, 2017). یافته پژوهش نشان می‌دهد که دوره‌های آموزشی مورد نظر در ایجاد تغییرات ملموس و تحقق اهداف برنامه موفق نبوده‌اند و برای بهبود اثربخشی لازم است که به تحلیل دقیق‌تر عوامل مؤثر در بُعد‌های دیگر الگو (زمینه، درونداد، فرایند) پرداخته و راهکارهای اصلاحی مناسب طراحی شود. بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که مسئولان برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت به آسیب‌شناسی این دوره‌ها بپردازند و دلایل عدم اثربخشی دوره‌های مذکور را جهت اصلاح و بالا بردن کیفیت دوره‌های بعدی شناسایی کنند. به عبارتی دیگر، تمامی جوانب دوره‌های آموزشی از نیازسنجی، طراحی، اجرا و ارزشیابی اثربخشی گرفته تا بررسی محتوا، مدرس و شرایط برگزاری، و ... دوره‌ها، باید مورد بررسی قرار گیرند. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی جهت شناسایی آسیب‌های هر یک از ابعاد الگوی سیپ در هر یک از دوره‌های برگزار شده انجام شود و در آن راهکارهای بهبود نیز ارائه شود. و در پایان پیشنهاد می‌شود که بررسی دیدگاه‌های سایر عوامل از قبیل برنامه‌ریزان، مدرسان و مراجعان به منظور اثربخشی دوره‌های آموزشی نیز مورد توجه قرار گیرد.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول و مسئول مقاله در مراحل مختلف پژوهش به عنوان راهنما به ارائه راهنمایی و مشورت پرداخته است. سایر نویسندگان نیز به یک اندازه در همه مراحل این پژوهش فعالیت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

از کلیه کسانی که در تهیه و جمع‌آوری اطلاعات جهت نگارش این مقاله همراهی نمودند، به ویژه معلمان درس فرهنگ و هنر مقطع متوسطه استان البرز صمیمانه سپاسگزاریم.

تعارض منافع

«هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

- اسماعیلی، علی و بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۸۸). *آمار و روش تحقیق*. تهران: انتشارات سنجش.
- ایزدپناه، فاطمه، معظمی، مصطفی، سخاجو، محمدعلی و کرامت، اکبر. (۱۳۹۸). ارزیابی اثربخشی دوره‌های آموزش مداوم ویژه داروسازان و پزشکان سازمان غذا و دارو بر اساس مدل سیپ در سال ۱۳۹۷. *طب و تزکیه*، ۲۸(۱)، ۱۱۳-۱۰۳. https://www.tebvatazkiye.ir/article_89909.html
- بازرگان هرندی، عباس. (۱۳۹۹). *ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایندهای عملیاتی*. تهران: انتشارات سمت.
- تارین، حمدالله، نادری، نادر و حیدری سورشجانی، نسرين. (۱۳۹۶). ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر اساس الگوی سیپ در دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه. *نامه آموزش عالی*، ۱۰(۴۰)، ۲۷-۵۰. https://journal.sanjesh.org/article_29985.html
- حسین‌پور، سهیلا و جلالی، پریسا. (۱۳۹۸). بررسی میزان اثربخشی روش تدریس فعال بر خلاقیت و عزت نفس دانش‌آموزان درس هنر. *توسعه حرفه‌ای معلم*، ۴(۴)، ۲۸-۱۵. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24765600.1398.4.4.2.7>
- خلیلی، مرضیه السادات، عمادیان، سیده علیا و حسن‌زاده، رمضان. (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی روش‌های آموزش توجه بر اساس برنامه Fletcher و روش بازتوانی شناختی رایانه‌ای بر اجتناب‌شناختی کارکردهای اجرایی کودکان دارای اختلال یادگیری خاص. *مجله تازه‌های علوم شناختی*، ۲۴(۲)، ۴۲-۲۹. <http://dx.doi.org/10.30514/ICSS.24.2.29>
- خاکسار، مریم. (۱۳۹۷). *تحلیل دوره‌های آموزش مدرس زبان انگلیسی بر اساس مدل سیپ در آموزشگاه‌های زبان ایران در آکادمی سفیر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- رادپور، فاطمه، شاپوریان، فریبا، شریف‌زاده، سیدعبدالمجید، مرزبان، هادی، مهدوی، رضا و نواب صفوی، مینا. (۱۳۹۱). *راهنمای درس هنر برای معلمان پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی*. تهران: اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی.
- سرمردی، محمدرضا، صیف، محمدحسن، طالبی، سعید و عابدی، صمد. (۱۳۸۹). بررسی عوامل همبسته با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سوم راهنمایی بر اساس نتایج آزمون TIMSS-R و ارائه الگوی تحلیل مسیر برای بررسی تأثیر هر یک از عوامل بر پیشرفت تحصیلی. *رویکردهای نوین آموزشی*، ۵(۱)، ۳۰-۱. https://nea.ui.ac.ir/article_19044.html
- سودانی، منصور. (۱۳۹۸). ارزیابی برنامه آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس متوسطه اهواز بر اساس الگوی ارزیابی سیپ. *دستاوردهای روانشناختی*، ۱(۲۶)، ۱۱۱-۱۳۰. <https://doi.org/10.22055/psy.2019.23682.1909>
- سیف، علی‌اکبر. (۱۴۰۲). *اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی*. تهران: انتشارات دوران.
- شهبازی، نگار. (۱۴۰۰). *ارزشیابی برنامه درسی دوره یکساله مهارت‌آموزی دانشگاه فرهنگیان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس دانشگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی، استان البرز.
- عبدالملکی، شوبو، نصیری ولیک بنی، فخرالسادات، اردلان، محمدرضا و افشینی. (۱۳۹۷). ارزشیابی کیفیت برنامه تعالی مدرسه بر اساس الگوی سیپ. *مدیریت مدرسه*، ۶(۱)، ۶۱-۴۳. https://journals.uok.ac.ir/article_58074.html?lang=en
- فتحی واجارگاه، کوروش و دیبا واجاری، طلعت. (۱۳۹۵). *ارزشیابی اثربخشی دوره‌های آموزشی*. تهران: انتشارات آبیژ.
- قهرمانی، محمد. (۱۳۸۸). *مدیریت آموزش سازمانی*. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- منصوری کاسوایی، بهاره و شریعتمداری، مهدی. (۱۳۹۵). ارزیابی رضایتمندی کارکنان از دوره‌های آموزش ضمن خدمت بر اساس مدل سیپ (مطالعه موردی: گروه شرکت‌های توروبو کمپرسور نفت). *آموزش و توسعه منابع انسانی*، ۱۱(۳)، ۹۱-۷۳. <http://istd.saminattech.ir/Article/29794/FullText>

موسوی، سیده سارا، نارنجی ثانی، فاطمه و میرکمالی، سید محمد. (۱۳۹۸). بررسی اثربخشی آموزش‌های بالندگی حرفه‌ای در عملکرد شغلی بر اساس الگوی سیپ. توسعه آموزش جندی‌شاپور، ویژه‌نامه ۹۸، ۷۹-۸۹. https://edj.ajums.ac.ir/article_91947.html

نوری، علی و فارسی، سهیلا. (۱۳۹۵). ارزشیابی برنامه درسی هنر دوره ابتدایی به روش خبرگی و نقادی تربیتی. تعلیم و تربیت، ۳۲(۱)، ۷۷-۱۱۶. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10174133.1395.32.1.5.1>

نوئه، ریموند، هالنبک، جان، گرهارت، باری و رایت، پاتریک. (۱۴۰۰). مدیریت منابع انسانی کسب مزیت رقابتی. ترجمه الهام ابراهیمی. تهران: انتشارات کتاب مهربان.

Refereces

- Abdolmaleki, S., Nasiri Valik Boni, F., Ardalan, M. R., & Afzali, A. (2018). Evaluation of the quality of the school excellence program based on CIPP model in the secondary schools. *School Administration*, 6(1), 43-61. [In Persian]. https://jsa.uok.ac.ir/article_58074.html
- Akpur, U., Alci, B., & Karatas, H. (2016). Evaluation of the Curriculum of English Preparatory Classes at Yildiz Technical University Using CIPP Model. *Educational research and Reviews*, 11(7), 466-473. <https://doi.org/10.5897/ERR2016.2638>.
- Anwar, J., Hasnu, S., & Janjua, S. Y. (2013). Knowledge, wisdom, leadership and vision: a conceptual framework for learning organizations. *World Applied Sciences Journal*, 28(1), 56-65. DOI: 10.5829/idosi.wasj.2013.28.01.1932.
- Aziz, S., Mahmood, M., & Rehman, Z. (2018). Implementation of CIPP model for quality evaluation at school level: a case study. *Journal of Education and Educational Development*, 5(1), 189-206. <https://doi.org/10.22555/JOEED.V5I1.1553>.
- Baldwin, T. T., Kevin Ford, J., & Blume, B. D. (2017). The state of transfer of training research: Moving toward more consumer centric inquiry. *Human Resource Development Quarterly*, 28(1), 17-28. <https://doi.org/10.1002/hrdq.21278>.
- Bazargan-Harandi, A. (2019). *Educational Evaluation: Concepts, Models and Operational Process*. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Erdogan, G., & Mede, E. (2021). Evaluating an English Preparatory Program Using CIPP Model and Exploring the Motivational Beliefs for Learning. *Journal of Education and Educational Development*, 8(1), 53-76. <http://dx.doi.org/10.22555/joeed.v8i1.109>.
- Esmaili, Ali & Biyabangard, Ismail. (2009). *Statistics and Research Methods*. Tehran: Sanjesh Publications. [In Persian]
- Fathi Vajargah, K., & Diba Vajari, T. (2016). *Evaluating the effectiveness of training courses*. Tehran: Aizh Publications. [In Persian]
- Ghahremani, M. (2009). *Organizational Training Management*. Tehran: Shahid Beheshti University Publications. [In Persian]
- Hendra Divayana, D. G., & Sanjaya, D. B. (2017). Mobile Phone-Based CIPP Evaluation Model in Evaluating the Use of Blended Learning at School in Bali. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 11(4). <http://doi.org/10.3991/ijim.v11i4.6796>.
- Hossainpour, S., & Jalali, P. (2020). Studying the Effectiveness of Active Teaching Methods on Creativity and Self-Esteem of Art Students. *Teacher Professional Development*, 4(4), 15-28. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24765600.1398.4.4.2.7>
- Izadpanah, F., Moazzami, M., Sakhajoo, M. A., Keramat, A. (2019). Evaluation the Effectiveness of Continuing Training Courses for pharmacists & Physicians Based on the CIPP Model in Food and Drug Administration, 2018. *Medicine and Spiritual cultivation*, 28(1), 103-113. [In Persian]. https://www.tebvatazkiye.ir/article_89909.html
- Khaksar, M. (2018). Analysis of English Language Teacher Training Courses Based on the CIPP Model in Iranian Language Schools at Safir Academy. Master's Thesis, Tarbiat Modares University. [In Persian].
- Khalili, M. A. S., Emadian, S. O., & Hassanzadeh, R. (2022). Comparing the effectiveness of attention training methods based on Fletcher's program and subsidized cognitive rehabilitation method on cognitive avoidance of executive functions of children with special learning disabilities. *Advances in Cognitive Science*, 24(2), 29-42. [In Persian]. <http://dx.doi.org/10.30514/ICSS.24.2.29>
- Lauermann, F., & König, J. (2016). Teachers' professional competence and wellbeing: Understanding the links between general pedagogical knowledge, self-efficacy and

- burnout. *Learning and Instruction*, 45, 9-19.
<https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.06.006>.
- Mansouri Kasvaei, B., & Shariatmadari, M. (2017). Studying Pathology of In-service Training Courses for OTC Group Employees according to the CIPP Model. *Quarterly Journal of Training and Development of Human Resources*, 3(11), 1-10. [In Persian].
<http://istd.saminattech.ir/en/Article/29794/FullText>
- Meke, E. S. (2013). Teacher motivation and implementation of continuing professional development programmes in Malawi. *The anthropologist*, 15(1), 107-115.
<https://catalog.ihsn.org/citations/58041>.
- Mousavi, S. M., Narenji, S. F., & Mirkamali, S. M. (2019). The Effectiveness of Professional Development Trainings on Job Performance on the CIPP Model. *Educational Development of Judishapur*, Supplement 98, 79-89. [In Persian].
https://edj.ajums.ac.ir/article_91947.html?lang=en
- Noe, R., Hollenbeck, J., Gerhart, B., & Wright, P. (2021). *Human Resources Management: Gaining a Competitive Advantage, Tenth Global Edition*. Translated by Elham Ebrahimi. Tehran: Mehraban Book Publications. [In Persian].
- Noori, P. D., & Faarsi, S. (2016). Evaluation of Art Curriculum in Elementary Schools through Educational Connoisseurship and Criticism. *Quarterly Journal of Education*, 32(1), 77-116. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10174133.1395.32.1.5.1>
- Radpour, F., Shapourian, F., Sharifzadeh, S. A. M., Marzban, H., Mahdavi, R., & Navab Safavi, M. (2012). Art Lesson Guide for Teachers of First, Second and Third Grades of Elementary School. Tehran: General Administration of Printing and Distribution of Textbooks. [In Persian].
- Sarmadi, M. R., Saif, M. H., Talebi, S., & Abedi, S. (2010). A study of correlates of academic achievement in third grade guidance school students by TIMSS-R and path analysis of its effects. *New Educational Approaches*, 5(1), 1-30. [In Persian].
https://nea.ui.ac.ir/article_19044.html?lang=en
- Seif, A. A. (2023). *Educational Measurement, Assessment and Evaluation*. Tehran: Doran Publications. . [In Persian].
- Shahbazi, N. (2021). Evaluation of the curriculum of the one-year skills training course at Farhangian University. Master's thesis, Hakim Abolghasem Ferdowsi University Campus, Alborz Province. [In Persian].
- Sodani, M. (2019). An assessment of the life skills training program based on the CIPP evaluation model in high schools of Ahvaz. *Psychological Achievements*, 26(1), 111-130. [In Persian].
<https://doi.org/10.22055/psy.2019.23682.1909>
- Tarin, H., Naderi, N., & Heidari Sureshjani, N. (2018). Evaluating the effectiveness of in-service training courses based on CIPP model in Kermanshah University of Medical Sciences. *Higher Education Letter*, 10(40), 27-50. [In Persian] .
https://journal.sanjesh.org/article_29985.html?lang=en
- Thurab-Nkhosi, D. (2019). The evaluation of a blended faculty development course using the CIPP Framework. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology*, 15(1), n1.
<https://asosindex.com.tr/index.jsp?modul=articles-page&journal-id=2271&article-id=410804>.
- Warju, W. (2016). Educational program evaluation using CIPP model. *Invotec*, 12(1).
<https://doi.org/10.17509/invotec.v12i1.4502>.